

શ્રી જૈન
બાળશિક્ષણ
ભાગ ૧ લો.

આવૃત્તી ૨ છ

પ્રત ૫૦૦

સંવત ૧૯૭૪

સને ૧૯૧૭

વિના મૂલ્ય

વાયા.

૧ વિજાણં તિસ

પડુશ્વ સંઘાયણ એસ આયા.

સમિયાણ પરિયાણ વિયાહિણ તિવેમિ.

અર્થાત—જે આત્મા તેજ જાણનાર,
અને જે જાણનાર તેજ આત્મા. આમ હો-
વાથી જ્ઞાન એજ આત્મા છે. જેણે કરી
વિશેષે જણાય છે તે આત્મા કહેવાય છે.
એ રીતે જે જ્ઞાન અને આત્માનુ એકપણું
માને તેજ આત્મવાદી છે, અને તેવા પુર-
નુજ યથાર્થપણે સંયમ અનુષ્ઠાન કહેલું છે.

ધી શારદા વિજય પ્રી. પ્રેસમાં શા. હરજીવન
અમરશીએ છાપી. સાંથપીપળી—નડીઆદ.

સાચો પાઠ્ય પુસ્તક
અમદાવાદ

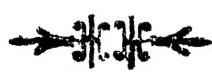
શ્રી જીવદાસજી ભુરાભાઈ તરફથી
સહુપયોગાર્થે ભેટ.

શ્રી જૈન બાળ શિક્ષણ ભાગ ૧ લો

અને શ્રી

જીવદાસ સંપ્રદાયના મહારાજ શ્રી મોહન
લાલજીના રીખ્ય મુનીશ્રી મણીલાલજી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા
શ્રી. મોહનલાલ ભુરાભાઈ.
રે. ધોલેરાબંદર

મુદ્ર્ય સહુપયોગ

વીરઃ સર્વસુરાસુરેન્દ્રમાતિઃ વીરં બુધાઃ સંશ્ચિત્તઃ
 વીરેણાભિહતઃ સ્વકર્મનિચયો લીલાયાનેત્યં નમઃ॥
 વીરાતીર્થમિદં પ્રત્નમતુલં વીરસ્ય ઘોરં તપઃ ।
 વીર શ્રી ધૃતિઃ કીર્તિકાંતિનિચયઃ શ્રી વીરભદ્રં
 વિશઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રી વીર પરમાત્મા, દેવદાનવના
 રાજાઓથી પુજાયેલ છે, અને દેવતાઓ શ્રી
 વીર ભગવાનને આશ્રય કરી રહ્યા છે. વીર
 ભગવાને પોતાના કર્મનો સમૂહ અપાવી
 દીધો છે. તે વીરને હુમેશાં પ્રણામ (હો),
 જે વીર થકી (જેની તુલના ન થઈ શકે
 એવું) તીર્થ પ્રવર્તન થયેલું છે, જે વીરનું
 તપ કઠણ છે, જે વીરને વીર શોભા કીર્તિ
 તેજનો જથ્થો રહ્યો છે, એવા હે વીર
 સર્વનું કલ્યાણ કરો ! ॥ ૧ ॥

ગુજરાત વિદ્યાર્પીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૭૩૪૨

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ

નૈન અપરિશિષ્ટા-૨

વિષય મધ્ય:૮૪૩:૫૩૩

અર્પણ પત્રિકા.

જ્ઞાન દાનના. શોખીન સજ્જનો કે.
જેઓ પોતાને મળેલી સંપત્તિ યા બુદ્ધિ
નો અહોનિશ જ્ઞાતી બંધુઓના કલ્યાણાર્થે
સદ્વ્યય કરવામાં અખંડાનંદ માની આ-
ત્મિક લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરવામાં જીવન વ્ય-
તિત કરતા હોય તેવ મહાભાગ્ય મુર-
ખીઓના અર્ણુમાં આ લઘુ પુસ્તક હું
સપ્રેમ અર્પણ કરું છું.

પ્રસ્તાવના.

જ્ઞાન વીનાની કરણી નિરર્થક છે, એ અનુભવ સિધ્ધ હોઇ નાના બાળકોમાં સહેલાઈથી જાનનો વધારો થઇ શકે એવું એક પુસ્તક લખી તૈયાર કરી આપવા પ્રજ્ઞ સાહેબ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના શિષ્ય મુનિશ્રી મણીલાલજીને વિનંતી કરવાથી તેઓશ્રીએ કૃપા કરી આ પુસ્તક તૈયાર કરી આપેલ છે જે બદલ તેઓશ્રીનો ઉપકાર ઉપકાર માનું છું.

આ પુસ્તક નાના બાળકોને જૈન ધર્મનું જ્ઞાન મેળવવા માટે પ્રથમ પગથીયા રૂપ છે, જેથી શરૂમાં તેનો અભ્યાસ કરાવવાથી બાળકોની ધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધા ચોંટશે અને તે પછી સામાયક, પ્રતિક્રમણ વીગેરેનો અભ્યાસ બાળકોને ઘણો સુગમ પડશે.

આ પુસ્તકનું જેમ જેમ અવલોકન કરવામાં આવે છે, તેમ તેમ વિશેષ જાણપણું થાય છે. અને તેથી માણસ પાપથી અટકે છે, અને તે અટકાવવાના હેતુથી આ પુસ્તક કે જેની પાંદલી આવૃત્તિ ન્યાલચંદ ગણેશભાઈ દીકરવાલા તરફથી જૈન પાઠમાલાના નામે પ્રગટ થયેલ તેમાં ફેરલોક ફેરફાર કરી બીજી આવૃત્તિ ‘ જૈનપાત્ર શિક્ષણ ’ નામથી બહાર પાડી છે.

આ પુસ્તકમાં યોગ્ય સુધારો કરી આપવામાં લીંબડી નિવાસી સંઘવી વાડીલાલ કાકુ ભાઈએ જે મહેનત લીધી છે તે બદલ અમે તેમનો આભાર માનીએ છીએ.

નડીઆદ

સા.

તા. ૭-૧૦-૧૯૧૭

હનલાલ ભુરાભાઈ

શ્રી જિનેન્દ્રાય નમઃ

શ્રી જૈન વિદ્યાર્થીઓને પ્રશ્નોત્તરરૂપે
અવશ્ય ઉપયોગી

શ્રી જૈન બાળ શિક્ષણ ભાગ ૧ લો

પાઠ ૧ લો. વિનય.

સવાલ કહો ભાઈઓ ! વિનય એટલે શું.

જવાબ સર્વની સાથે નમ્રતાથી વર્તવું તે.

સં વિનયના કેટલા પ્રકાર ?

જં બે.

સં કયા કયા ?

જં ૧. ઘૌડિક, ૨. લોકોત્તર વિનય.

સં ઘૌડીક વિનય કાને કહેવો ?

જા० માતા-પિતાદિક વડિલોની આજ્ઞામાં પ્રવર્તવું તેમજ તેઓની સાથે નમ્રતાથી વર્તવું તે લૌકિક વિનય.

સા० સ્વાર્માં વહેલા ઉડીને શું કરવું ?

જા० માતાપિતાદિક વડિલો જે હોય તેમને પગે લાગી આશિષ મેળવવી.

સા० માતાપિતાદિક વડિલોની આજ્ઞા પ્રમાણે પ્રવર્તતા શું લાભ મળે ?

જા० સર્વ પ્રકારનાં સુખ અને લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ મળે છે.

સા० લોકો-તર વિનય જ્ઞાને કહેવો !

જા० અરિહંતદેવ, સિદ્ધદેવ, આચાર્યશ્રી, ઉપાધ્યાયશ્રી મહારાજ, સાધુશ્રી મહારાજ, શ્રાવક-શ્રાવિકાદિક ધર્મી શ્રવેનો વિનય કરવો તે.

સા० હાલ વર્તમાનકાળે અરિહંતદેવ આ ભૂત્રે નથી અને સિદ્ધપરમાત્મા લોકના અગ્રભાગે

ખીરાજે છે તો તેઓનો વિનય કેમ કરવો ?

જા૦ તેઓની ગુણુ સ્તુતિ કરી તેઓના ગુણુને દિખાવવા તેજ તેઓનો વિનય સમજવો.

સ૦ આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજી, અને સાધુજીનો વિનય કેમ કરવો ?

જા૦ આચાર્યદિક પધારે ત્યારે પાંચ સાત પગલા સામું જવું અને તેઓને વિધિ-પૂર્વક વંદન કરી શાતા પુછવી, અને જ્યારે પાછા પધારે ત્યારે પાંચ સાત પગલા વળાવવા જવું તે.

સ૦ સ્વધર્મિ આવક આવિકાનો વિનય કેમ કરવો ?

જા૦ સમદ્રષ્ટિ આવકોનું બહુ માન વધારી નમ્રતા કરવી તે.

સ૦ આચાર્યજી ત્યા ગુર્વાદિકની ભક્તિ કરતા શું શીખવે ?

જા૦ વિવેકની વૃદ્ધિ શીખવે.

પાઠ ૨ જો. વિવેક.

સ૦ વિવેક કોને કહેવો ?

જ૦ સદ્વિચારણુ આચરવા તેજ વિવેક સમજવો

સ૦ સદ્વિચારણુ કયા કયા ?

જ૦ ન્યાયને રસ્તે પ્રવર્તવું; નીતિ મુકવી નહી;
વિશ્વાસઘાત કરવો નહી; જુહું જોતવું નહી;
વ્યભિચાર, નીંદા, ઇર્ષ્યા, ઝેર, વૈરાદિક, કોઈ
સાથે ન કરવા તે સદ્વિચારણુ સમજવા.

સ૦ અન્યાય, અનીતિ, કરવાથી શું થાય ?

જ૦ સુખ, સંપત્તિ, અને સાહયથી સમૂળી જતી
રહે છે.

સ૦ વાસ્તવસઘાત કરવાથી શું થાય ?

જ૦ કોઈને વચન આપીતે યા કાંઈપણ આપ-
વાનું કહીને, તે પ્રમાણુ ન વર્તવાથી સા-
માના પ્રાણુ હરણુ કર્યા જેટલું પાપ લાગેછે.

સ૦ જુહું જોતવાથી શું થાય ?

જા૦ લોકમાં ઇજ્જત જાય છે, પંચમાં પતી-
યાર જાય છે, અને કોઈ વખત રાજ ગુન્હો
પણ થવાથી કેદમાં જવું પડે છે.

સ૦ ચોરી કરવાથી શું થાય !

જા૦ રાજ ગુન્હો લાગુ પડવાથી જેલમાં જવું
પડે છે, અને લોકમાં લાજ જાય છે.

સ૦ વ્યભિચાર કરવાથી શું થાય ?

જા૦ દ્રવ્યે અને ભાવે નુકસાન થાય છે.

સ૦ દ્રવ્યે પરસ્ત્રીના પ્યારમાં પડવાથી શું થાય !

જા૦ પ્રથમ તો પૈસો જાય, પરમીયો થાય.
ચાંદી પડે, ચિંકોટક થાય, ચામ ચોરીના
ગુન્હો લાગુ પડવાથી જેલ જતા કરવી
પડે, અને કોઈ વખત અકાળ મૃત્યુ પણ
થાય છે.

સ૦ પરસ્ત્રી ગમનથી ભાવે શું નુકસાન થાય ?

જા૦ અદિથી મરી નરકમાં જવું પડે છે, અને

ત્યાં ચમરાજ લોઢાનીપુતળી ધખધખાવી શરીર
ની સાથે દબાવેછે, જેથી પીડા ભોગવવી પડે
છે, અને જપ-તપાદિક નીચ્છળ જાય છે.

સ૦ નિંદા અને ઇર્ષ્યા કરવાથી શું થાય ?

જ૦ લોઢા તેને ખટપટીયો કહે છે, અને ઇર્ષ્યાથી
ક્રોધનું સુખ જોઈ શકાતું નથી, જેથી
શરીર બળ્યાજ કરે છે અને મહા ચીકણા
કર્મ બાંધે છે.

સ૦ ઝેર વૈર કરવાથી શું થાય ?

જ૦ કુસુમ્પની વૃદ્ધિ થવાથી લક્ષ્મિનો નાશ થાય છે.

સ૦ બીડી, હોડો, ચુંગી, જુગારાદિ દુર્ગુણોથી
મુક્ત થતાં શું થાય ?

જ૦ શરીરતન્દુરસ્ત રહેછે, અને સદ્ગુણો આવેછે.

સ૦ સદ્ગુણ પ્રાપ્ત થવાથી કાને ઓળખાય ?

જ૦ આપણા ઇષ્ટ દેવોને.

સૌ હજી દેવ કેટલા ?

જૌ પાંચ.

સૌ કયા કયા ?

જૌ અરિહંતદેવ, સિધ્ધદેવ, આચાર્યજી મહારાજ, ઉપાધ્યાયજી મહારાજ, અને સાધુજી.

પાઠ ૩ જો. અરિહંતદેવ.

સૌ નમો અરિહંતાણું, એ શબ્દનો અર્થ શું ?

જૌ નમો કહેતા, નમસ્કાર, અન્કર્મરૂપ વૈરીને,
હં હણનાર.

સૌ આ લોકમાં અનેક પ્રાણીઓ, પોતપોતાના
વૈરીને હણેછે, તો શું તેઓને નમસ્કારકરવો ?

જૌ ના, જી. કેમકે તેઓ તો જીવ જીવનેજ હણે
છે, અને તેઓ તો એકજ ભવના વૈરી છે.
માટે તેઓને નમસ્કાર ન કરવો, પણ ભવો-

ભવ અગાડનાર જે ધાતીકર્મને હણનાર
તેઓને કરવો.

સૌ ધાતીકર્મ કયાં કયાં ?

જૌ જ્ઞાનાવર્ણિય, દર્શનાવર્ણિય, મોહની અને
અંતરાય. એ ચારકર્મ અનંતકાળ રખડાવેછે.

સૌ ચાર ધાતીકર્મને ક્ષય કરવાથી શું પ્રાપ્ત થાય ?

જૌ અરિહંતદેવપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

સૌ અરિહંત દેવ કોને કહેવા ?

જૌ અદાર દુષણ રહિત, અને ચાર ગુણયુક્ત
હોય તેને.

સૌ અરિહંતદેવમાં અદાર દુષણ કયા ન હોય ?

જૌ ૧ અજ્ઞાન, ૨ ક્રોધ, ૩ મદ, ૪ માન, ૫
માયા, ૬ લોભ, ૭ ખુશી, ૮ દીલગીરી,
૯ નીંદ્રા, ૧૦ શોક, ૧૧ અસત્ય, ૧૨
ચોરી, ૧૩ મત્સર, ૧૪ ભય, ૧૫ પ્રાણી-
વધ, ૧૬ પ્રેમ, ૧૭ સ્ત્રી આદિક સાથે

ક્રિડાપ્રસંગ, ૧૮ લાખ. એ અઢાર માંહેનો.
એકપણ દુપણ હોય તેને દેવ નજ કહેવા.
પન્નતુ ઉકત દોપ રહિત હોય તેઓજ
અરિહંતદેવ કહેવાય છે.

સત્ અરિહંતદેવમાં બાર ગુણો કયા કયા હોય?
જા ૧ જ્યાં જ્યાં અરિહંત ઉભા રહે, એસે,
ત્યાં ત્યાં અશોક વૃક્ષ થઈ આવે, અને સ-
ર્વને જાયા કરે, ૨ અરિહંતના સમોસ
રણમાં પંચવર્ણી અચેતપુષ્પની વૃષ્ટિ કરે,
૩ ભગવંતનો વાણીનો વિસ્તાર ચાર ગાઉ
માં હોય અને સર્વનો સંશય હરે, ૪ ચો-
વિસ જોડ ચામર થઈ આવે, ૫ ભામંડલ
ઉદયોત કરે, ૬ સિંહાસન પાદપીઠ સહિત
થઈ આવે, સાડાબાર કરોડ વાજાંત વ્યોમ
માં વાગે, ૮ ભગવંત ઉપર ત્રણ છત્ર થઈ
આવે, ૯ અનંત જ્ઞાન અતિશય, ૧૦

પરમ પૂજ્યપણું પામેલ હોય, ૧૧ અનન્ત
વચન અતિશય, ૧૨ સર્વ દોષ રહિત; એ
બાર ગુણયુક્ત અરિહંતદેવ બનણવા.

પાઠ ૪ થો. સિદ્ધદેવ.

સં સિદ્ધ પરમાત્મા જ્ઞાને કહેવા ?

જાં સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ કરે તેને.

સં સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ ક્યારે થાય ?

જાં અષ્ટકર્મને ક્ષય કરે ત્યારે.

સં અષ્ટ કર્મના નામ કયાં કયાં ?

જાં ૧ જ્ઞાનાવર્ણિય, ૨ દર્શનાવર્ણિય, ૩ વેદની,
૪ મોહની, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગૌત્ર,
૮ અંતરાય; એ અષ્ટ કર્મ ક્ષય કરે ત્યારે
અષ્ટ ગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે.

સં જ્ઞાનાવર્ણિય કર્મ ક્ષય થવાથી સિદ્ધને શું

ગુણ થાય ?

જા૦ અનન્ત જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાની સાથે લોકાન્તો-
કનું સ્વરૂપ જાણે છે.

સ૦ દર્શનાવર્ણિયકર્મ ક્ષય થવાથી શું ગુણ થાય ?

જા૦ લોકાલોકનું સ્વરૂપ એક સમયમાં દેખે છે.

સ૦ વેદનીય કર્મ ક્ષય થવાથી શું ગુણ થાય ?

જા૦ સર્વ પ્રકારની પીડા રહિત થવાય છે.

સ૦ મોહનિય કર્મ ક્ષય થવાથી શું ગુણ થાય ?

જા૦ ક્ષાયિક સમકિત પ્રાપ્ત કરે છે.

સ૦ આયુષ્યકર્મ ક્ષય થવાથી શું લાભ થાય ?

જા૦ અક્ષય સ્થિતિવાન થવાય છે.

સ૦ નામ કર્મ ક્ષય થવાથી શું ગુણ થાય ?

જા૦ અરૂપી ઉપત્રક્ષણથી વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ,
થી રહિત થવાય છે.

સ૦ જોત્રકર્મ ક્ષય થવાથી શું ગુણ થાય ?

જા૦ અંગુરૂ, લઘુ, અર્થાત ઉંચ અને નીચ જો-

ત્રથી રહિત હોય છે.

સ્ર૦ અંતરાય કર્મ ક્ષય થવાથી શું લાભ થાય?

જ૦ અનંત યત્નવાન થવાય છે.

સ૦ સિદ્ધ પરમાત્માનો કાંઈ આકાર હશે ?

જ૦ નાહી, ફક્ત નિરંજન નિરાકાર છે.

સ૦ સિદ્ધને સુખ શું ?

જ૦ જન્મ, જરા અને મરણ; આધિ, વ્યાધિ, અને ઉપાધીથી મુક્ત થયા, તેજ તેઓનું અનંત સુખ સમજવું.

સ૦ સિદ્ધ પરમાત્મા પુનઃ પુનઃ જન્મ ધારણ કરે?

જ૦ ના હી. કારણ કે તેઓને હવે કાંઈ કાંઈ કરવું બાકી રહ્યુંજ નથી, માટે પુનઃજન્મ નજી ધારણ કરે.

સ૦ સિદ્ધ પરમાત્મા કોઈનું ભલું યા બુરું કરે?

જ૦ ના હી. કેમકે તેઓને રાગદ્વેષ વિલકુલ છેજ નહી. માટે કોઈનું ભલું બુરું કરતા

નથી; પરંતુ તેઓના સ્મરણથી આપણા
આત્માનું કલ્યાણ થાય છે.

પાઠ ૫ મો. આચાર્યજી મહારાજ.

સ૦ આચાર્યજી મહારાજ કોને કહેવા ?

જ૦ પોતે શુદ્ધ આચાર પાળે, અને ચતુર્વિધ
સંધને શુદ્ધ આચાર પળાવી, વીતરાગ પ્ર-
ણીત ધર્મ રસ્તે ચલાવે તે.

સ૦ ચતુર્વિધ સંધ કોને કહેવો ?

જ૦ સાધુ, સાધ્વિ, શ્રાવક અને શ્રાવિકા; એ
ચારને સંધ કહેવો.

સ૦ કેટલા ગુણોની પ્રતિ થાય ત્યારે આચાર્યજી
મહારાજ કહેવાય ?

જ૦ છત્રીસ ગુણ પ્રગટ થાય ત્યારે.

સ૦ આચાર્યજી મહારાજના ૩૬ ગુણોનું

સ્પર્શ કરણ કરો.

૪૦ પ્રથમ પાંચ ઇન્દ્રિયે વશ્ય કરે તે શ્રાવ (કાન), ચક્ષુ, ઘ્રાણ, રસ, સ્પર્શ (કાયા) એ પાંચ વશ્ય કરે; એ નવ પ્રકારની ધ્વજ-ચર્ચના ગુપ્તિને ધારણ કરનાર હોય છે.

ક્રોધ, માન. માયા અને લોભ એ ચાર ક્તાયથા મુકાણા હોય છે; પંચ મહાવૃત જે જીવ હિંસા ન કરે, જૂઠું ન ખેલે, ચોરી ના કરે, મનુષ્ય, તિર્યંચ, અને દેવ સ્ત્રીનો સ્પર્શ ન કરે અને પરિગ્રહ (ધન) ન રાખે એ પાંચ વ્રત પાળે છે; ૫ આચાર જે જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, અને વીર્યાચાર. એ પાંચ પાળે. ૫. પંચ સુમતિ જે ઇર્ષ્યા, ભાષા, એષણા, આદાનભંડમતનિક્ષેપના, અને ઉચ્ચારપાસ-વણ, ખંજાજલ, તંપાણ પારિઠાવણીયા, એ

પંચ સુમતિ સાચવે અને મન, વચન,
અને કાયા એ ત્રણને ગુપ્ત કરનાર છે, એ
છત્રીસ ગુણયુક્ત હોય તેજ આચાર્ય.

પાઠ ૬ ઠે. ઉપાધ્યાયજી.

- સ૦ ઉપાધ્યાયજી મહારાજનું શું કર્તવ્ય ?
જ૦ વિતરાગ પ્રણિત સૂત્રો પોતે ભણે અને
ચતુર્વિધ સંત્રને ભણાવે.
સ૦ કેટલા ગુણો પ્રાપ્ત થવાથી ઉપાધ્યાયજીની
પદ્ધિ મળે ?
જ૦ પચીસ ગુણ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે.
સ૦ પચીસ ગુણોનું સ્પષ્ટિકરણ કરો.
જ૦ અગીયાર અંગ તે, ૧ આચારંગજીસૂત્ર,
સુયગડાંગજી, ૩ ઠાણાંગજી, ૪ સમવાયાંગજી,
૫ ભગવતીજી, ૬ જ્ઞાતધર્મકથા, ૭ ઉપાશક

દશાંગ, ૮ અંતગઠ, ૯ આશ્રુતરોવવાઇ. ૧૦
 પ્રાનવ્યાકરણ, ૧૧ વિપાક એ અગીયાર
 અને બાર ઉપાંગ તે. ૧ ઉવાઘ ૨ રાયપ્પ
 શાળી, ૩ જી. ભિગમજી, ૪ પત્રવણાજી
 ૫ જંભુદિપપત્તિ, ૬ ચંદ્રપત્તિ, ૭ ચૂર્ય-
 પત્તિ, ૮ કાપ્પીય, ૯ કપ્પવડિંસયા, ૧૦
 પુષ્કિયા, ૧૧ પુષ્કયોળીઆ, ૧૨ વન્હિદશા,
 એ બાર ઉપાંગ અને ચરણ સિત્તેરી અને
 કરણ સિત્તેરી, એ બેઉને શુદ્ધ રીતે પોતે
 પાળે અને બીજાઓને પગાવી શુદ્ધ જ્ઞાન-
 દ્વાન આપે તેજ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ બાણ્યાં.

પાઠ ૭ મો સાધુજી મહારાજ.

સં. સ. ધુજી • હ રાજ કોને કહેતા ?

જા. સર્વ ઇંદ્રિયોને વશ્ય કરે તેને સાધુ કહેવા.

સા. કેટલા ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે સાધુ કહેવાય.

જા. સત્તાવીસ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે,

સા. સાધુજી મહારાજના સત્તાવીસ ગુણોનું
સ્પષ્ટિકરણ કરો ?

જા. પંચમહાવ્રત પાળે તે, જીવ હિંસા ન કરે,
જીકં ન ખોલે, ચોરી ન કરે, દેવ. મનુષ્ય,
તિર્થંચની સ્ત્રીનો સ્પર્શ ન કરે, અને પરિ-
ગ્રહ (ધન) ન રાખે એ પંચ વ્રત પોતે
શુદ્ધ પાળે, ૧, રાત્રીએ ભોજન ન કરે,
પાંચ ઈંદ્રિ અને છઠ્ઠા લોભનો નિગ્રહ કરે,
પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય, વાઉકાય,
વનસ્પતિકાય, અને વસકાય; એ છ કાયની
રક્ષા કરે, ક્ષમા રાખે, ચિન્ત નિર્મળ રાખે,
પ્રાતઃસ્નાન ઉપયોગ યુક્ત કરે, નિયમ યોગને
વિષે યુક્ત હોય; મન, વચન, અને કાયાને

માઠા કાર્યમાં જતા રોકી નાખે; શીતદિદિ
 બાવીસ પરિસ્સહ સહન કરે, મરણાંત ઉપ-
 સર્ગ સહન કરે, પરન્તુ ધર્મ મુકે નહિ એ
 સ-તાવીસગુણયુક્ત જે હોય તેજ સાધુ માનવા.
 સ૦ સાધુજી મહારાજની શુદ્ધ ભક્તિ કરતાં શું મળે?
 જ૦ જ્ઞાન મળે.

પાઠ ૮ મો. જ્ઞાન.

સ૦ જ્ઞાન એટલે શું ?
 જજ વિદ્યા સંપાદન કરી આત્મ અનુભવ
 મેળવવો તે.
 સ૦ જ્ઞાનના કેટલા ભેદ અને કયાં કયાં ?
 જ૦ પાંચ ભેદ મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન,
 મન-પર્યાવજ્ઞાન, અને કૈવલ્યજ્ઞાન.
 સ૦ હાલ પંચમ કાળે કેટલા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય?
 જ૦ પ્રાય-જે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય.

સા૦ બે જ્ઞાનતા નામ કહો ?

જ૦ મતિજ્ઞાન, અને શ્રુતજ્ઞાન.

સા૦ કેટલાંક મનુષ્યો જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરે છે,
છતાં વિદ્યા ન ચડવાનું કારણ શું ?

જ૦ પુર્વ ભવે જેઓએ જ્ઞાનાર્થર્થિય કર્મ બાંધ્યું
હોય તેઓને ભણવાનો ઊદ્યમ કરવા છતાં
નજ આવડે.

સા૦ જ્ઞાનાર્થર્થિય કર્મ શું કર્તવ્ય કરવાથી
બંધાય ?

જ૦ જ્ઞાન આપનાર ગુરુદેવની, માસ્તરની અને
જ્ઞાનની અભિક્ષિત કરવાથી બંધાય છે.

સા૦ અભિક્ષિત એટલે શું ?

જ૦ ગુરુદેવ, તથા માસ્તરની આજ્ઞા વિરુદ્ધ વર્તી-
વું તે, તથા તેઓની સાથે ખોટા ઝગડા
કરવા, નિંદા કરવા, ગાંભો ભાંડવી, અથવા
ભણતરના સર્વ સાધનોને જ્યાં ત્યાં ફેંડવા

દેવા વિગેરે કર્તવ્ય કરવું તે.

સૌ ગુરુદેવ તથા માસ્તરનું ગણ માન કરવાથી શું લાભ થાય ?

જૌ અલ્પ પ્રયાસે વ્રણીજ વિદ્યાની (જ્ઞાનની) વૃદ્ધિ થાય.

સૌ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ જાણવાથી શું લાભ ?

જૌ શુદ્ધ સામાયિક કરવાથી અમૃત્ય લાભ મળે

પાઠ ૯ મો. સામાયિક.

સૌ સામાયિક શબ્દનો અર્થ શું ?

જૌ વિષય કપાય ઉપસાંત કરી, જ્ઞાન, દરશન, ચારિત્રનો લાભ લેવો તે.

સૌ વિષય કેટલા અને કયા કય ?

જૌ વિષય પાંચ. તે શબ્દ, રૂપ, ગંધ અને સ્પર્શ

સૌ કપાય કેટલા અને કયા કયા ?

જૌ મૂળ કપાય ચાર. તે ક્રોધ, માન, માયા.

લોભ, એ વિસ્તારે સોળ ભેદ છે.

સ૦ સામાયિકના પાઠ કેટલા ?

જ૦ આઠ પાઠ.

સ૦ પ્રથમ પાઠમાં શું જતાંયું છે ?

જ૦ અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજી,
અને સાધુજી એ પંચ પરમેષ્ઠિની ઓળખાણ
જતાવી છે.

સ૦ બીજા પાઠ શું ઉપયોગી છે ?

જ૦ પંચ પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર કરવામાં ઉપયોગી
થઈ પડે છે,

સ૦ ત્રીજા પાઠ શું ઉપયોગી છે ?

જ૦ હાલતાંચાલતાં લાગેલ પાપની માફીમાગવાનો છે.

સ૦ ચોથા પાઠ શું કામનો છે ?

જ૦ લાગેલ પાપ નીવારવાને માટે કાયોત્સર્ગ
કરવાની વિધિ જતાવવાનો છે.

સ૦ કાયોત્સર્ગ કેમ કરવો ?

જા૦ જીભ, હોઠ, કાયા, દ્રષ્ટિ હજારોના વિના
શ્વાસોશ્વાસની સંધાતે સ્વદયમાં ગણુવો.

સા૦ કાયોત્સર્ગ શેનો કરવો ?

જા૦ સામાયિક લેતા ધરિયાવહીના પાડનો કરવો.

સા૦ કાયોત્સર્ગમાં આગાર કેટલા છે ?

જા૦ અણુચિંતવ્યા તેર આગાર છે. તેછીંકબગાસાદિક.

સા૦ પાંચમો પાઠ શું ઉપયોગી છે ?

જા૦ લાગેલ પાપનું નિવારણ થતા આત્માનંદે ચો-
વીસ તીર્થ કર દેવની સ્તુતી કરવાનો છે.

સા૦ છઠો પાઠ શું કામનો છે ?

જા૦ સામાયિક લેવાનો છે.

સા૦ સામાયિક લેતા શેના પ્રત્યાખ્યાન કરવા ?

જા૦ સાવધ યોગના પ્રત્યાખ્યાન કરવા ?

સા૦ સાવધ યોગ કેને કહેવા ?

જા૦ મનયોગ, વચનયોગ, અતે કાયયોગ એ
ત્રણને પાપમાં ન પ્રવર્તાવવા તે.

સાં સામાયિક કેટલી ફાટીએ લેવું ?

જાં છ ફાટીએ લેવું.

સાં છ ફાટી કષ્ટ કષ્ટ ?

જાં મને કરી પાપ કરવું નહીં, મને કરી બીજા પાપે પાપ કરાવવું નહીં, વચને કરી પાપ કરવું નહીં કાયાએ કરી બીજા પાસે પાપ કરાવવું નહીં એ છ વાતો સામાયિકમાં પ્રત્યાખ્યાન સમજવા.

સાં સાતમો પાઠ શું કામનો છે?

જાં તીર્થ કરદેવ, સિદ્ધ પરમાત્મા, અને ગુરુ-દેવની સ્તુતી કરવાનો છે.

સાં આઠમો પાઠ શું કામનો છે ?

જાં લીધેલ સામાયિકને છોડવાની વિધિનો છે.

સાં લીધેલ સામાયિક લેતી વખતે અને છોડતી વખતે કેટલા પાઠ કહેવા ?

જાં સામાયિક લેતી વખતે આઠમો પાઠ વર્જિ

બાકીના સાત પાઠ કહેવા અને છોડતી
વખતે એક છોડે પાઠ વર્જી સાત પાઠ કહેવા

પાઠ ૧૦ મો. પ્રતિક્રમણ ભાગ ૧ લો.

સ૦ શ્રાવણને અવશ્ય કરવા લાયક શું ?

જ૦ પ્રતિક્રમણ.

સ૦ પ્રતિક્રમણ શા માટે કરવું ?

જ૦ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, અને તપ સંગ્રામી
લાગેલા પાપના અતિચાર આજોવવા માટે કરવું;

સ૦ શ્રાવણને હંમેશાં કેટલા અતિચાર આજોવવા ?

જ૦ ૯૯ અતિચાર આજોવવા

સ૦ જ્ઞાનના અતિચાર કેટલા અને કયાં કયાં ?

જ૦ જંવાદંધ્ર આદિજ્ઞાનના ૧૪ અતિચાર છે.

સ૦ દર્શનના અતિચાર કેટલા અને કયા કયા ?

જ૦ શંકા, કંખાદિક, દર્શનના પાંચ અતિચાર છે.

સ૦ ચારિત્રના કેટલા અતિચાર અને ક્યાક્યા ?

જ૦ બાંધે, વહે આદિ બારંતના અને ૧૫ કર્મ

દાન એ સર્વ મળી ચારિત્રના ૭૫ અતિચાર છે

સ૦ તપના અનિચાર કેટલા અને ક્યા ક્યા ?

જ૦ ઈહલોભાસંસકિગે આદિતપના પાંચ અતિ-
ચાર છે.

સ૦ શ્રાવક, શ્રાવિકાઓને આદરવા કાયક વ્રત
કેટલા ?

જ૦ બાર વ્રત, તે પાંચ અણુ વ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત
અને ચાર શિક્ષાવ્રત; એ બાર છે.

સ૦ અણુવ્રત કહેવાનો હેતુ શું ?

જ૦ સાધુજી મહારાજ સર્વથા વ્રત પાળે છે,
તેઓની અપેક્ષાએ શ્રાવકો મોટા મોટા પ્ર-
ત્યાખ્યાન કરે છે, માટે અણુવ્રત કહે છે.

સ૦ શ્રાવકોને પ્રથમ અણુવ્રતમાં શેના પ્રત્યા-
ખ્યાન કરવા ?

જા૦ દ્રષ્ટિએ આવતા જીવો જે બે ઈંદ્રિ, તે ઈંદ્રિ,
ચૌરેંદ્રિ, અને પંચેંદ્રિ જીવોને ચર્મચક્ષુ વડે
દેખી, જાણીને મારવા નહીં અને સ્થાવર
જીવોની મર્યાદા કરવા સૂચવે છે.

સ૦ બીજા અણુવ્રતમાં શું સૂચવેછે?

જા૦ વરકન્યા ગાયત્રેંસાદિ ભૂમિકાદિ માટે જૂઠું
નખોલણું, જુડી સાક્ષી ન પૂરવી આદિસૂચવ્યું છે.

સ૦ ત્રીજા અણુવ્રતમાં શું સૂચવ્યું છે ?

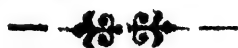
જા૦ રણવાટ પાડવી, તાગા ઉપર ચારની માફક
કુંચીઓ લાગુ કરવી વિગેરે ચારી ન કરવા
સૂચવ્યું છે.

સ૦ ચોથા અણુવ્રતમાં શું સૂચવ્યું છે ?

જા૦ પુરૂષે પરસ્ત્રી અને સ્ત્રીએ પરપુરૂષથી ગમન
ન કરતા સ્વદારા યા સ્વભર્થારથી સંતોષ
રાખવા સૂચવ્યું છે.

સ૦ પાંચમાં અણુવ્રતમાં શું સૂચવ્યું છે

જૃં હીરણુ, સુવર્ણ, ધન, ધાન્ય, દુપદ, ચૌપા-
દિક નવ પ્રકારના પરિત્રક ઉપરથી મુછી
ઉતારવા સૂચ્યું છે.

પાઠ ૧૧ મો. પ્રતિક્રમણ—ભાગ ૨જો

સ૦ છઠ્ઠા ગુણવ્રતમાં શું સૂચ્યું છે.

જૃં ઉંચી, નીચી, અને ત્રીઝી દિશામાં જળવાટે
યા સ્થળવાટે અમુંક ગાઉ ઉપરાંત જવજવ
ન જવા સૂચ્યું છે.

સ૦ સાતમાં ગુણવ્રતમાં શું સૂચ્યું છે ?

જૃં એકવાર ભોગવાય તેવી ચીજો જે અ-ન,
પાણી, આદિ અને વારંવાર ભોગવાય જે,
ધરાણાં, લુગડાંદિક, ૨૬ બોત્તની મર્યાદા
કરવા સૂચ્યું છે

સ૦ મદ્દાકર્મ આવવાના કેટલા કારણ ?

જા૦ ૧૫ કર્માદાન જે ભદ્રીઓ પડાવવી, વન
કપાવવા, જીન, મીલ, ચીચોડાદિક.

સ૦ આત્મા ગુણ-વતમાં શું સૂચ્યું છે.

જા૦ સ્વસ્વાર્થ વિના પાપ લાગે છે, માટે વિના
પ્રયોગ દ્વિંસા કરી ન જોત્રવા સૂચ્યું છે.

સ૦ નવમા શિક્ષા-વતમાં શું સૂચ્યું છે ?

જા૦ સામાયિક કેમ લેવું તે વિધી સૂચવી છે.

સ દશમા શિક્ષાવતમાં શું સૂચ્યું છે ?

જા૦ હમેશાં છ દિશાઓમાં જવાની મર્યાદા કરવા,
અને દશમું-વત કેમ આદરવું તે વિધિ છે.

સ૦ અગિયારમાં શિક્ષા-વતમાં શું સૂચ્યું છે ?

જા૦ અહોરાત્રિનો પ્રતિપૂર્ણ પૌષધ કરી તેમાં જે
જે કૃત્ય કરવા તે સૂચ્યું છે.

સ૦ બારમા શિક્ષાવતમાં શું સૂચ્યું છે ?

જા૦ સાધુ સાધ્વિને કલ્પે તેવા દાન દેવાની
વિધિ સૂચવી છે.

સૌ સાધુ સાંખ્યને દાન કેટલા પ્રકારનું દેવું ?

જૌ ચૌદ પ્રકારનું દેવું તે, અચેત અન્ન, પાણી, મુખવાસ, સુખડીઆદિક, વસ્ત્રપાત્ર, કાંખત્ર, પાટ, પાટલ દિક, ૧૪ પ્રકારે દેવાયછે:

સૌ પ્રતિક્રમણ કરી રહ્યાઆદ શેનાપ્રત્યાખાનકરવા

જૌ ચારે પ્રકારના આહારના.

સૌ રાત્રીએ ચારે આહાર ત્યાગ કરવાથી શું લાભ થાય ?

જૌ પ્રથમ શરીરની રક્ષા થાય છે. કેમકે રાત્રીએ દષ્ટિ નહી પડતા જીં પેટમાં જાય તો જળોદર થાય, કીડી જાયતો કીડીયાડ નીકળવાની સાથ જુદિ નાટ થાય, કરોળીયો જવાથી કાડ થાય, અને મહાકા જાય, તો ઉલટી થાય છે; જેથી શરીર રક્ષણ માટે રાત્રીએ નહી જમવું; એજ પ્રથમ પહેલો લાભ જાણવાથી શુદ્ધ ધર્મનું સ્વરૂપ જોવાય.

પાઠ ૧૨ મો. ધર્મ.

સ૦ ધર્મ શબ્દનો અર્થ શું ?

જ૦ ધરોતિતિ ધર્મસ્યઃ એટલે જીવને દુર્ગતિએ જતા અટકાવે તેજ સાચો ધર્મ.

સ૦ દુર્ગતિ જવાના કારણ કેટલા ?

જ૦ અઠાર કારણો છે.

સ૦ તે અઠારના નામ કહો જોઈએ ?

જ૦ ૧, જીવ હીંસા કરવી ૨. જૂઠું બોલવું, ૩, ચોરી કરવી, ૪, સીઓ સાથે કીડા કરવી, ૫, ધનની મમતા કરવી, ૬, ક્રોધ, ૭. માન, ૮. માયા, ૯. લોભ, ૧૦. પ્રેમ, ૧૧ દેષ, અદેખાઈ કરવો, ૧૨. કલેશ કરવો, ૧૩. આળ અડાવવું. ૧૪. ચાડી કરવી, ૧૫. પારકા અવર્ણાવાદ વાંકા બોલવા, ૧૬. ખુસી બીલગીરી રાખવી, ૧૭ કપટ સહિત જૂઠું

ખોતવું, ૧૮. ખોટી શ્રદ્ધાનું શલ્ય રાખવું.
એ અઢાર પાપ સેવનાર અધોગતિ (નરક)
માં જાય છે,

સૌ આ સૃષ્ટિમાં અનેક ધર્મો આપણી દૃષ્ટિએ
દેખાય છે, તો તેમાંથી ખરો ધર્મ કેમ ઓળખવો?

જૌ જે જે ધર્મોમાં જીવહીંસા ન થતી હોય.
પૈસો ન રખાતો હોય, સ્ત્રીઓને સ્પર્શ પણ
નજ થતો હોય, તેજ ખરો ધર્મ આ અ-
વનીમાં માનવો.

પાઠ ૧૩ મો—જીવ

સૌ ચૈતનને કેટલા નામથી ઓળખાવાય ?

જૌ ચાર નામથી પ્રાણી, જૂત, જીવ, સત્ય પણ
કહેવાય.

સૌ પ્રાણી કેને કહેવો ?

જા૦ પ્રાણુ ધારણુ કરે તેને પ્રાણી કહેવા,

સ૦ પ્રાણુ કેટલા અને કયા કયા ?

જા૦ દશ પ્રાણુ, તે ૧. આતેન્દ્રિપ્રાણ ૨. ચક્ષુર્દ્રિ-
દ્રિપ્રાણુ, ૩. શ્રોત્રિદ્રિપ્રાણુ, ૪. સંસ્કૃતિદ્રિપ્રાણુ.
૫. સ્પર્શદ્રિદ્રિપ્રાણુ, ૬. મન યગિપ્રાણુ ૭.
વચનયગિપ્રાણુ. ૮. કાયયગિપ્રાણુ, ૯. સ્વા-
સોશ્વાસપ્રાણુ, ૧૦. આયુષ્યપ્રાણુ.

સ૦ ભૂત કોને કહેવા ?

જા૦ પૂર્વકાળે હતો, વર્તમાન કાળે છે, આતેન્દ્રિ-
કાળે હશે તેને,

સ૦ જીવ કોને કહેવા ?

જા૦ આયુષ્ય કર્મે કરી જીવે તેને.

સ૦ સત્ત્વ કોને કહેવા ?

જા૦ સુખ દુઃખનો વેદક તેને.

સ૦ જીવના ભેદ કેટલા ?

જા૦ આ સ્લોકમાં જીવો તો અન-તા છે, પરંતુ
તે સર્વ જીવોનો પદ્મભેદમાં સમાવેશ થાય છે.

સ૦ પદ્મ ભેદમાં મૂખ્યભેદ કેટલા અને કયાકયા?

જા૦ બે ભેદ. તે સ્થાવર (ગિચર રહેતે) જીવો,
અને વ્રસ (હાલતાચાલતા) જીવો એ બે ભેદ છે.

સ૦ સ્થાવર જીવોના કેટલા ભેદ ?

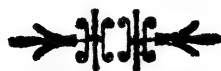
જા૦ બાવીસ ભેદ છે.

સ૦ વ્રસ જીવોના કેટલા ભેદ ?

જા૦ ૫૪૧ ભેદ છે.

સ૦ સ્થાવર જીવોના મૂખ્ય ભેદ કેટલા ?

જા૦ મૂખ્ય બે ભેદ, તે સૂક્ષ્મ સ્થાવરકાય, અને
ગ્રાહર સ્થાવરકાય.

પાઠ ૧૪ મો. સૂક્ષ્મ સ્થાવરજીવ.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવોના ભેદ કેટલા અને કયા કયા ?
 જ૦ દશ ભેદ, તે સૂક્ષ્મ પૃથ્વીનો અપર્યાપ્તો.
 અને પર્યાપ્તો, સૂક્ષ્મ પાણીનો અપર્યાપ્તો.
 અને પર્યાપ્તો સૂક્ષ્મ અગ્નિનો અપર્યાપ્તો.
 અને પર્યાપ્તો, સૂક્ષ્મ વાહિકાવનો અપર્યા-
 પ્તો અને પર્યાપ્તો: સૂક્ષ્મ વનસ્પતિનો અ-
 પર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો: એ દશ ભેદ છે.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવો કહેવાનો હેતુ શું ?

જ૦ તેઓની કાયા બહુ જીણી છે માટે.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવોને તમે દેખી શકો છો ?

જ૦ નાજી.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવોને કાણ દેખી શકે ?

જ૦ જેઓને જ્ઞાન રૂપી લોચન પ્રગટ થયું હોય
 તેજદેખી શકે છે, પણ અર્મચક્ષુવાળા દેખી
 શકતા નથી.

સ૦ જ્ઞાન લોચન કોને હોય ?

જા૦ અરિહંતદેવ તથા સિદ્ધ પરમાત્માને હોયછે.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવો કેટલા સ્થળમાં હોય ?

જા૦ આખા બ્રહ્માંડમાં ભરેલા હોય છે.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવો આપણા માર્યા મરે કે નહિ ?

જા૦ માર્યા મરે નહીં અને ખાજ્યા બળે પણ નહીં.

ગોતાના આયુષ્યેજ મરે છે.

સ૦ સૂક્ષ્મ જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જા૦ સર્વ સૂક્ષ્મ જીવોનું આયુષ્ય અંતર મુહૂ-
ર્તનુંજ હોય છે.

સ૦ આપણા માર્યા મરે એવા જીવો છે ?

જા૦ જીહા. સ્થાવરાદિક અનેકછે તે માર્યા મરેછે.

પાઠ ૧૫ મો. બાદર સ્થાવર જીવનો;

ભાગ ૧ લો.

સ૦ બાદર સ્થાવર જીવો કહેવાનો હેતુ શું ?

જા૦ બાદર જીવોના શરીર મહોટા હોવાથી દ્રષ્ટિ-

એ આવે, પણ સ્વશક્તિથી ચાલી શકતા નથી માટે.

સ૦ બાહર સ્થાવર જીવોના બેઢ કેટલા અને કયાકયા?

જ૦ બાર બેઢ છે. તે બાહર પૃથ્વીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, બાહર પાણીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, બાહર અગ્નિનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, બાહર વાયુનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો બાહર વનસ્પતિનો પર્યાપ્તો ને અપર્યાપ્તો, અને સાધારણ વનસ્પતિનો અપર્યાપ્તો, ને પર્યાપ્તો એવા બાર બેઢ.

સ૦ પર્યાપ્તો અને અપર્યાપ્તો જીવ કોને કહેવો ?

જ૦ જે ગતિમાં જે જીવને જેટલી પર્યાય લાભતી હોય તેટલી લાભે તે પર્યાપ્તો સમજવો અને

એક ઓછી હોય ત્યાંસુધી અપર્યાપ્તો કહેવાયછે.

સ૦ એકંદ્રિ જીવોને પર્યા કેટલી હોય ?

જ૦ અપર્યાપ્તો જીવોને ત્રણ, અને પર્યાપ્તોને ચાર હોય છે.

સૌ ચાર પર્યાય કઈ કઈ ?

જૌ ૧. આદાર પર્યાય, ૨. શરીર પર્યાય, ૩. હૃદ્રિ પર્યાય, ૪. શ્વાસોશ્વાસ પર્યાય તે માંહેથી અપર્યાયતાને પ્રથમની ત્રણ હોય છે.

સૌ પ્રથવી કાયના ભેદ કયા કયા ?

જૌ ખડી, ખારો, માટી, પથ્થર, હીંગલો, અખ-
રખ, સર્વ ધાતુઓ વિગેરે અનેક ભેદો છે.

સૌ એક સોપારીના કકડા જેટલી માટીમાં જીવ
કેટલા હોય ?

જૌ અસંખ્યાતા જીવો તેમાં છે, માટે વિના
પ્રયોગે હાથમાં લેવી નહી.

સૌ પ્રથવીકાયમાં રહેલા જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જૌ ઓછામાં ઓછું અંતર મુહૂર્તનું અને ઘણા
માંત્રણું ૨૨૦૦૦ હજાર વર્ષનું છે.

સૌ બાહર પાણીના નામ કહો ?

જૌ વરસાદનું, કરાનું, ઝાકળનું, નદી, કુવા,

- તળાવનું વીગેરે ધણાજ નામો છે,
 સૌ પાણીના એક બિંદુમાં ફેટલા જવો છે ?
 જૌ અસંખ્યાના જવો જ્ઞાની મહારાજે જ્ઞાન
 નેત્રથી જોઈ આપણા શસ્ત્રદ્વારે દહી બતાવ્યા
 છે. માટે વિના પ્રયાગે પાણી દોળવું નહિ.
 સૌ પાણીની અંદર રહેલા જવોનું આયુષ્ય ફેટલું ?
 જૌ જઘન્ય અંતર મહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટ સાત
 હજાર વર્ષનું છે.
 સૌ અગ્નિકાયના નામો કહો ?
 જૌ ચૂકાની, ભઠ્ઠીની, દાવાનળની, વીજળીની
 વિગેરે ધણાજ નામો છે.
 સૌ અગ્નિના એક તણુમાં ફેટલા જવો હોય ?
 જૌ જ્ઞાની મહારાજે અસંખ્યાના કહેવ છે. માટે
 અગ્નિ મુઝા દવાનિક ગણાવ્યા નહીં.
 સૌ અગ્નિમાં રહેલા જવોનું આયુષ્ય ફેટલું ?
 જૌ જઘન્ય અંતર મહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ
 અંડાનાં ત્રિનું છે.

સ૦ વાયરાના નામ કહો?

જ૦ પૂર્વનો, પશ્ચિમનો, ઉત્તરનો, દક્ષિણનો,
મંડલીયો, ઉક્ળીયો, મહાસંવર્તક વીગેરે ઘણાજ છે.

સ૦ વાયરામાં જીવો કેટલા છે?

જ૦ એક વખત ઉઘાડે મુખે બોલીએ તેમાં
અસંખ્યાના જીવો હણાઈ જાય છે, માટે
ઉઘાડે મુખે બોલવું નહીં તેમાં પણ ધર્મ
કરતી વખતે તો ઉઘાડે મુખે બોલવું જ નહીં.

સ૦ મુખે શું રાખી બોલવું ?

જ૦ હાથ યા વસ્ત્ર રાખ્યા વિના ન જ બોલવું.

સ૦ વાયરાના જીવો શું કર્તવ્ય કરવાથી ઉત્તન્ન થાય?

જ૦ ઉઘાડે મુખે બોલવાથી વીઝણો વાંઝવે હોય-
કર્તાથી, સુપડે સોવાથી આપટાદિક અનેક
કર્તવ્ય કરવાથી ઉત્તન્ન થાય છે.

સ૦ વાયરાના જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જ૦ જઘન્ય અંતર મહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટું ત્રણ
હજાર વર્ષનું.

પાઠ ૧૬ મો. બાદર સ્થાવર જીવોનો ભાગ રજો

સૌ પ્રત્યેક વનસ્પતિ કોને કહેવી ?

જૌ એક શરીરે એક જીવ હોય તેને

સૌ પ્રત્યેક વનસ્પતિમાં કેટલા પ્રકારે જીવ હોય?

જૌ ત્રણ પ્રકારે.

સૌ ત્રણ પ્રકાર કયા કયા ?

જૌ સંખ્યાતા જીવ, અસંખ્યાતા જીવ અને
ઉંચા અંકુરામાં અને કામળ ફુલોમાં અન-
ન્તા જીવો હોય છે.

સૌ પ્રત્યેક વનસ્પતિના નામો કયો ?

જૌ આંબો, જાંબુ, લીંબુ. ચીમડા, કારેલા રા-
યણ ખોરડી, કેળ, દાડમડી, ધરો, સર્વ વે-
લાઓ, સર્વ જાતના ફુલો વગેરે ત્રણનામો છે.

૨૦ પ્રત્યેક વનસ્પતિના જીવોનું આયુષ્ય કેટલું?

૪૦ જથ્થા અંતર મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષનું.

૩૦ સાધારણ વનસ્પતિ કાને કહેવી ?

૪૦ એક શરીરે અનન્તા જીવો હોય તેને.

૨૦ સાધારણ, વનસ્પતિના નામ કહો ?

૪૦ લસણ, હુંગળી, ખટેયા, સુરણ, આદુ, ગર
મર, રતાળુ, પિંડાળુ, નીલી હરદર પિંગેરે
જમીનમાં થાય તેને કહેવું.

૨૦ કંદમૂળનાં એક કકડામાં કેટલા જીવો હોય?

૪૦ અનન્તાજીવો હોયછે, માટે કંદમૂળ નજાખાવું.

૨૦ કંદમૂળના ખોરાકને જ્ઞાનિમાહારાજે કેવો પ્રાધોછે?

૪૦ અભક્ષ્ય કહેવછે .

૨૦ જમીનકંદ ખાવાથી શું થાય છે ?

૪૦ પ્રથમ તો અનન્તા જીવોની દયા રહેતી નથી
અને બુદ્ધિ બ્રહ્મ થવાની સાથ, વિષયની

વૃદ્ધિ થાય છે. માટે સમજી લોકોએ કંદ
નજ ખાવું.

સ૦ કંદમૂળમાં રહેલ જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જ૦ જનન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર મુહૂર્તનું હોય છે.

સ૦ સૂક્ષ્મ અને સ્થાવર સર્વ જીવોને શરીર
કેટલા અને કયા કયા હોય ?

સ૦ ત્રણ શરીર હોય તે-ઉદારિક શરીર, તેજસ
શરીર, અને કાર્મણ શરીર, એ ત્રણ હોય છે.

સ૦ સૂક્ષ્મ અને સ્થાવર સર્વ જીવોને ઇન્દ્રિ
કેટલી હોય ?

જ૦ એક સ્પર્શ ઇન્દ્રિજ હોય છે.

પાઠ ૧૭ મો. વિગલંદ્રિ જીવોનો.

સ૦ વિગલંદ્રિ જીવો કહેવાનો હેતુ શું ?

જ૦ વિકળપણું છે માટે, જેમકે પોતે નથી જા-
ણતા કે મારે મૃત્યુ થશે એમ નહીં જાણતા.

દુધ, દહીં, તેલ, ઘી, શાક દીપક ઉપર પડ-
તું મુકે છે. માટેજ વિગલેન્દ્ર કહેલ છે.

સ૦ વિગલેન્દ્રવાળા જીવોના ભેદ કેટલા અને
કયા કયા ?

જ૦ ત્રણ ભેદ તે બેઈન્દ્ર, તેઈન્દ્ર, અને ચૈ-
રેન્દ્ર જીવો.

સ૦ બેઈન્દ્ર જીવોનાં નામ કહો ?

જ૦ શંખ, કાડા, કીપ, જજો, અણુસીયા, વાળા
વગેરે બાણા છે.

સ૦ બેઈન્દ્ર જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જ૦ જઘન્ય અંતર મુહૂર્ત અને ઉત્કળ્ડુ બાર
વર્ષનું હોય છે.

સ૦ બેઈન્દ્ર જીવોને ઇન્દ્ર કેટલી અને કઈકઈ ?

જ૦ બેઈન્દ્ર જીવોને કાયા ઇન્દ્ર, અને જીહ્વા
ઇન્દ્ર હોય છે.

સ૦ તેઈન્દ્ર જીવોના નામ કહો ?

જા. જુ, લીંખ, ચાંચડ, માંકડ, ઉધાદ ધનેડા
કીડીયું, કુચવાદિક ધણા છે.

સા. તે ઇન્દિ જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જા. જઘન્ય, અંતમુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગ
લપચાસ દિવસનું.

સા. તે ઇન્દિ જીવોને ઇન્દિ કેટલી, અને કષ્ટકષ્ટ ?

જા. ત્રણ ઇન્દિ હોય, તે કાયા, જીભ અને નાસીકા.

સા. ચૌરેન્દિ જીવોના નામ કહો ?

જા. માંખી, મસલાં, ભમરા, ડાંસ, વિંછી, પતંગ,
કરોળીઆ ખડમાંકડી વગેરે ધણા છે.

સા. ચૌરેન્દિ જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જા. જઘન્ય અંતમુહૂર્તનું ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસનું હોય છે.

સા. ચૌરેન્દિ જીવોને ઇન્દિ કેટલી અને કષ્ટકષ્ટ ?

જા. ચાર ઇન્દિ હોય તે કાયા, જીભ, નાસીકા
અને આંખ હોય છે.

પાઠ ૧૮ મો. પંચેન્દ્રિ જીવનો.

સ૦ પંચેન્દ્રિ જ્ઞાને કહેવા ?

જ૦ પાંચ ઈન્દ્રિય જે જીવોને હોય તેને

સ૦ પાંચ ઈન્દ્રિય કર્મ કંઈ ?

૧. શ્રેત (કાન), ૨ ચક્ષુ, ૩, નાસીકા, ૪,
જીભ [મુખ] ૫, સ્પર્શ (કાયા) પાંચ ઈન્દ્રિય.

સ૦ પંચેન્દ્રિ જીવોના ભેદ કેટલા ?

જ૦ ચાર ભેદ.

સ૦ પંચેન્દ્રિ જીવોના ચાર ભેદ કયા કયા ?

જ૦ નારંકી, નિર્ગમ્ય, મનુષ્ય, અને દેવતા એ ચાર.

સ૦ નારંકીના ભેદ કેટલા ?

જ૦ રત્ન પ્રભાદિક ૧૪ ભેદ છે.

સ૦ નારંકીના જીવોને દુઃખ કેટલું હોય છે?

જ૦ અનંત દુઃખ છે, અને તે નારંકીના જીવોને
હંમેશાં પરમાધામી માર્યાજ કરે છે.

સ૦ તરકમાં શું કર્તવ્ય કરવા જાણા જાય ?

જા૦ પ્રાણી(જીવ) વધકરનાર, અન્યાય, અનીતિ
ચોરી, વ્યસિચારી, બુગડીયો, દારૂપીવાવાળો
અને માંસનો ખાનાર જાય છે, માટે તે કૃત્ય
નજ કરવું.

સ૦ નારકીના જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?

જા૦ જથ્થા દશ હજાર વર્ષનું, અને ઉત્કૃષ્ટ
તેત્રીસ સાગરનું હોય છે.

સ૦ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિના ભેદ કેટલા અને કયાકયા?

જા૦ ૨૦ ભેદ. તે જળચર, સ્થળચર, ઉરપર,
ભુજપર, ખેચર એ પાંચ સમુદ્ધિમ. અને
પાંચ ગર્ભજ એ દશના અપર્યાપ્તા અને
પર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૦ ભેદ છે.

સ૦ સમુદ્ધિમ કોને કહેવા ?

જા૦ માતા પિતાના સંયોગ વિના અશુચી પદાર્થ
માંહેથી એકદમ ઉત્પન્ન થાય તેને કહેવા.

સ૦ ગર્ભજ કોને કહેવા ?

- જા૦ માતા પિતાના સંયોગથી ઉત્પન્ન થાયતેને.
 સ૦ તિર્યંચ ગતિમાં શું કર્તવ્ય કરવાથી જવાય?
 જા૦ માયા, કપટ, છળ, વિશ્વાસઘાતાદિ કરવાથી.
 સ૦ તિર્યંચ જીવોનું આયુષ્ય કેટલું ?
 જા૦ જઘન્ય અંતર મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ
 પદ્યનું હોય છે.
 સ૦ મનુષ્યના કેટલા ભેદ અને કયા કયા ?
 જા૦ ૩૦૩ ભેદ. તે ૧૫ કર્મભુમિના ૩૦ અકર્મભુ-
 મિના, ૫૬ અંતરદ્વિપાનાએ એકસોને એક
 ગર્ભજના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એવં
 ૨૦૨, અને ૧૦૧ ક્ષેત્રના સમુદ્ધિત મનુષ્ય,
 મળ, મુત્રાદિક અશુચિમાં ઉપજેછે તેસર્વ
 મળી ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના સમજવા.
 સ૦ મનુષ્યોનું આયુષ્ય કેટલું ?
 જા૦ જઘન્ય અંતર મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ
 પદ્યનું હોય છે.

સૌ સમર્થિમ મનુષ્યનું આયુષ્ય કેટલું ?

જૌ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર મહત્ત્વનું હોયછે.

સૌ શું કર્તવ્ય કરવાથી મનુષ્ય મરી મનુષ્યથાય ?

જૌ ભલિદક પરિણામ, અંત સર્વ સાથે નમ્રતા રાખવાથી.

સૌ દેવતાના ભેદ કેટલા અને કયા કયા ?

જૌ ચાર ભેદ, તે ભવનપાત દેવો, વાણવ્યંતર દેવો, જ્યોતિષિના દેવો અને વૈમાનિક દેવો એ સર્વના મળીને ૧૬૮ ભેદ દેવોના થાયછે.

સૌ દેવતાઓનું આયુષ્ય કેટલું ?

જૌ જઘન્ય દશ હ નર વર્ષનું અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરનું.

સૌ શું કર્તવ્ય કરવાથી દેવ ગતિમાં જવાય ?

જૌ દાન, પુન્ય, શીયગ, અને સત્યાદિક સદાચાર આચરવાથી જવાય છે.

સૌ શું કર્તવ્ય કરવાથી કર્મથી મુક્ત થવાય ?

૪૦ શાસ્ત્ર દર્શન, ચારિત્ર અને તપ, એ ચાર
ત્રં રુદ્ધ ભાવે આરાધન કરતાં કર્મ રહિત
થવાથી મુક્ત થવાય છે,

પાઠ ૧૯ મો. નવત-ત્વ.

ભાગ-૧લો

સ૦ મોક્ષની ઈચ્છાવાળાએ અવશ્ય શું જાણવું જોઈએ ?

જ૦ નવત-ત્વનું સ્વરૂપ.

સ૦ ત-ત્વ કેટલા ?

જ૦ નવ.

૦૦ ત-ત્વ એટલે શું ?

જ૦ ત-ત્વ એટલે સાર.

સ૦ નવત-ત્વના નામ કયા કયા ?

જ૦ ૧. જીવત-ત્વ, ૨. અજીવત-ત્વ, ૩. પુણ્યત-ત્વ, ૪. પાપત-ત્વ, ૫. આશ્રવત-

-ત્વ, ૬. સંવરત-ત્વ, ૭. નિજશ્રિત-ત્વ,
૮. બાંધત-ત્વ, અને ૯. મોક્ષત-ત્વ.

સ૦ જીવત-ત્વ કોને કહે ?

જ૦ વ્યવહાર નયેકરી જે શુભાશુંભ કર્મનેા
કર્તા અને ભોક્તા છે; નિશ્ચયનયે કરી
જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર રૂપનિજ ગુણોનો-
જ કર્તા અને ભોક્તા છે; અથવા સુખ
દુઃખ, જ્ઞાનોપયોગ, લક્ષણવંત ચેતના
સહીત હોય તથા પ્રાણ ધારણ કરે
તેને જીવત-ત્વ કહે છે.

સ૦ અજીવત-ત્વ કોને કહે ?

જ૦ જીવના જે ગુણો ઉપર કહી બતાવ્યા
તેથી વિપરીત જે ચેતન રહિત જડ
સ્વભાવવાળો હોય તેને અજીવત-ત્વ કહે છે.

સ૦ પુણ્યત-ત્વ કોને કહે ?

જા૦ જેજે શુભ કત્યો કરવાથી પુણ્યનો
સંચય થાય અને સુખનો અનુભવ
થાય તેને પુણ્યતત્ત્વ કહેછે

સ૦ પુણ્ય કેટલા પ્રકારે ઉત્પન્ન થાય ?

જા૦ નવ પ્રકારે.

સ૦ નવ પ્રકાર કયા કયા

જા૦ ૧, અન્ન આપવાથી, ૨, પાણી પાવા
થી, ૩, સ્થાનક આપવાથી, ૪. શય્યા,
પાટ, પાટલાદિ, આપવાથી ૫.
વસ્ત્ર આપવાથી, ૬. મનભલું પ્ર-
વર્તાવવાથી, ૭ વચન શુંભ બોલવાથી
૮. કાયાએ ભક્તિ કરવાથી, અને ૯.
દરેક પ્રાણીને નમસ્કાર કરવાથી, અ-
ર્થાત માન મુકવાથી. એ નવ.

સ૦ નવ પ્રકારે પુણ્યકરવાથી શું લાભથાય?

જા૦ પુણ્ય કરવાથી શાતા વેદની, ઉચ્ચગોત્ર
મનુષ્યપણું, દેવપણું, અને છેવટે તી-

થઈકર નામકર્મ પણ ઉપાજન કરા
યછે. તેના ૪૨ ભેદ છે

સ૦ પુણ્ય કરવાથી મોક્ષ મળે કે કેમ

જ૦ પુણ્યથી મોક્ષ મળે નહી, પરંતુ મો-
ક્ષ જવા માટે સ્હાય ભૂત છે. જેમ
દરિયો પસાર કરવા માટે વહાણ સ્હા-
યભૂત છે, તેમ સંસાર સમુદ્ર પસાર
કરવા માટે પુણ્ય સ્હાયભૂત છે ખરું,
પણ તેથી શૂલ ફળો ઉદય આવતા
તેમાં રાગવું નહિ.

સ૦ પાપતત્વ કોને કહે ?

જ૦ ખરાબ કૃત્ય કરવાથી અશુભ કર્મનો
સંચય થાય, અને દુઃખનો અનુભવ
થાય તેને પાપતત્વ કહે છે.

સ૦ પાપ કેટલા પ્રકારે બંધાય છે ?

જ૦ અઠાર પ્રકારે.

સ૦ અઠાર પાપ સ્થાનકના નામ કહેા ?

જાન ૧ જીવહિંસા:કરવી રજૂકું બોલવું, ૩ ચોરી કરવી, મૈથુન સેવવું. ૫ પરિ-
 ગ્રહ મેળવવો, ૬ ક્રોધ કરવો, ૭ માન
 ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ, ૧૧
 દ્વેષ, ૧૨ ક્રોધ કરવો, ૧૩ આજ્ઞા-
 ડાવવું, ૧૪ આડી કરવી, ૧૫ પારકા
 વાંકા બોલવા, ૧૬-ખુશી દીલગીરી
 રાખવી, ૧૭ કપટ સહિત જૂઠું બોલવું
 અને ૧૮ ખોટા દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું
 શબ્દ રાખવું એ અઢ.ર.

સં તે પાપના કૃણ ઉદય આવે ત્યારે શું
 શું પ્રાપ્ત થાય ?

જાન પ્રથમ તો અશાતાવેદની ઉત્પન્ન થાય,
 નીચગોત્રમાં જવું પડે. જ્યાં જાય ત્યાં
 કોઈ બોલાવે નહીં, જશ મળે નહીં
 ખાવાને પૂર્ણ મળે નહીં વગેરે ૮૨
 ભેદે દુઃખ ઉપાર્જન થાયછે.

ભાગ રજો

સં. આશ્રવત-ત્વ કોને કહે ?

જા. અવ્રત તથા અપન્ચખાણે કરી તથા વિષય કપાએ કરી આત્મા રૂપ તળાવને વિષે ઘંદિ આદિક ગરનાળે કરી પાપ કર્મરૂપ જાળનો પ્રવાહ આવે તેને આશ્રવ કહીએ.

સં. આશ્રવના કેટલા ભેદ ?

જા. આશ્રવના ૨૦ ભેદ.

સં. વીસ ભેદ કયા કયા ?

જા. ૧. મિથ્યાત્વ, ૨. અવ્રત, ૩. પ્રમાદ, ૪. કપાચ, ૫. અશુભયોગ, ૬. હવહિંસા, ૭. જૂઠું ખાલતું, ૮. ચોરી કરવી, ૯. મૈથુન સેવવું, ૧૦. પૈસો રાખવો, ૧૧. કાન વશ ન રાખે, ૧૨. આંખ વશ ન રાખે, ૧૩. હાલ વશ ન રાખે, ૧૪. સ્પર્શ ઈન્દ્રિય વશ ન રાખે, ૧૫. મન વશ ન રાખે, ૧૬.

વચન વશ ન રાખે, ૧૮ કાયા વશ ન રાખે,
 ૧૯ વાસણ કુસણ વગેરે જાળવ્યા વિના
 બે-મૂઠે, ૨૦ કાલના અગ્ર ઉપર જોડકું
 પાણી મટે તેટલું થોક પાપ કરે તોપણ
 તે આશ્રવ. તેના વિસ્તારપૂર્વક ૪૨ બેઢછે.

સ૦ સંવરત-ત્વ કોને કહે ? ।

જ૦ વ્રત, પ્રત્યાખ્યાન, ત્યાગ, નિયમ વડે કરી
 આવતા કર્મ રોકાય અર્થાત પાંચ સુમતિ.
 વ્રગ્ન શુભિગ્ન કરી આશ્રવને અટકાવવો તેને
 સંવરત-ત્વ કહે છે.

સ૦ સંવરત-ત્વના ફેટલા બેઢ ?

જ૦ તેના ૨૦ બેઢ છે,

સ૦ વીસ બેઢ કયા કયા ?

જ૦ ૧ સમકિત, ૨ વ્રત-પચ્ચખાણ, ૩ અગ્ર-
 માદ, ૪ અકષાય, ૫ શુભયોગ, ૬ જીવ-
 દયા, ૭ સત્ય બોલવું, ૮ ચોરી ન કરવી,
 ૯ શીયળ, ૧૦ અપરિગ્રહ, ૧૧ શ્રીતેન્દ્રિ,

૧૨ ચક્ષુષીન્દ્રિ, ૧૩ શ્રોત્રીન્દ્રિ ૧૪ રસગ્રન્દ્રિ,
૧૫ સ્પર્શીન્દ્રિ, ૧૬ મનયોગ. ૧૭ વચન
યોગ ૧૮ કાય યોગ ૧૯ ભંડ ઉપગરણ
જલનાયે કરી લે-મુકે, ૨૦ જરા પાણ
પાપ ન કરે તે. વિશેષે ૫૭ ભેદ છે.

સ૦ નિર્જરાત-ત્વ ક્યાને કહે ?

જ૦ આત્માના પ્રદેશ સાથે વળગેલ કર્મને ખાર
ભેદે તપશ્ચર્યાએ કરી દૂર કરવા તેને નિર્જી-
રાત-ત્વ કહે છે.

સ૦ નિર્જરાત-ત્વના પ્રેટલા ભેદ ?

જ૦ નિર્જરાત-ત્વના ખાર ભેદ.

સ૦ ખાર ભેદ કયા કયા ?

જ૦ ૧ ઉપવાસ કરવો, ૨ થોડું જમવું, ૩
સંચંત-દબ્યનો. ત્યાગ કરવો, ૪ સારા સારા
રસનો ત્યાગ કરવો, ૫ તપે કરી કાયાને
કલેશ ઉપજવો, ૬ અંગ ઉપાંગ વશ રા-
ખવું, એ ૭ બાહ્ય તપ, ૧ પ્રાયશ્ચિત, ૨

વિનાયક, ૩ વૈયાવચ, ૪ સંજ્ઞાય, ૫ ધ્યાન,
૬ કાર્યોત્સર્ગ, એ છ અભ્યંતર તપ મળી
૧૨ ભેદ.

સૌ બાહ્ય તપ જે અણસણાદિક, તે આદરવાથી
શું લાભ થાય ?

જૌ દેવની ગતિ મળે અને મોક્ષ મેળવવામાં
રહાયભૂત થાય.

સૌ અભ્યંતર તપ જે પ્રાયશ્ચિત, વિનયાદિક
આદરવાથી શું લાભ થાય ?

જૌ મોક્ષ મળે છે, અને અન્નતા કર્મનો ક્ષય
કરવામાં તે તપ બહુજ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

ભાગ ૩જો.

સૌ બંધતત્ત્વ કોને કહે ?

જૌ આત્માના પ્રદેશ સાથે કર્મના પુર-
ગલ ખીર-નીરની, અને લોહપિંડ
અગ્નિની પેરે બંધાઈ એકમેક થઈ

રહે તેને બંધત-ત્વ કહેછે.

સ૦ બંધત-ત્વના કેટલા ભેદ ?

જ૦ ચાર ભેદ.

સ૦ ચાર ભેદ કયા કયા ?

જ૦ ૧ પ્રકૃતિ બંધ, ૨ સ્થિતિ બંધ, ૩ અનુભાગ બંધ અને ૪ પ્રદેશ બંધ.

સ૦ મોક્ષત-ત્વ કેને કહે ?

જ૦ આત્માના સર્વ પ્રદેશથી સર્વ કર્મનું છૂટવું, સકળ બંધનનું મુકાવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષતત્ત્વકહેછે.

સ૦ મોક્ષ પામવાના કેટલા પ્રકાર ?

જ૦ ચાર.

સ૦ કયા કયા ચાર પ્રકાર ?

જ૦ ૧ જ્ઞાન, ૨ દર્શન, ૩ ચારિત્ર અને ૪ તપ. એ ચાર સેવવાથી કર્મથી મુકાઈ મોક્ષ ગતિને પામે છે. એટલે સિદ્ધ થાય છે.

સ૦ સિદ્ધ થવાના કેટલા ભેદ ?

જ૦ પંદર.

સ૦ પંદર ભેદ કયા કયા ?

જ૦ ૧ તીર્થ સિદ્ધા, ૨ અતીર્થ સિદ્ધા,
૩ તીર્થકર સિદ્ધા, ૪ અતીર્થકર
સિદ્ધા, ૫ સ્વયંબોધ, સિદ્ધા, ૬ પ્રત્યે-
કબોધ સિદ્ધા, ૭ બુધબોધિ સિદ્ધા,
૮ સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધા, ૯ પુરૂષલિંગ
સિદ્ધા, ૧૦ નપુષ્ઠલિંગ સિદ્ધા, ૧૧
સ્વલિંગ સિદ્ધા, ૧૨ અન્યલિંગ સિ-
દ્ધા, ૧૩ ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધા, ૧૪ એક
સિદ્ધા, ૧૫ અનેક સિદ્ધા. એપંદર.

સ૦ મોક્ષના દ્વાર કેટલા ?

જ૦ નવ દ્વાર.

સ૦ નવ દ્વાર કયા કયા ?

જ૦ ૧ સદૃષદ પદ્મપાદ્માદ્વાર, ૨ દ્રવ્ય પરિ-

માણુ દ્વાર, ૩ ક્ષેત્ર પરિમાણુ દ્વાર,
૪ સંપર્શના દ્વાર, ૫ કાળદ્વાર, ૬.ભાગ-
દ્વાર, ૮ અંતર દ્વાર ૯ અદ્ય બહુત્વદ્વાર.

સ૦ કેવા હોય તે મોક્ષ જાય ?

જ૦ ત્રસપણે, બાહરપણે, સંસીપણે, વજૂ-
રુપલ નારાયણસંધ્યાણુપણે, મનુષ્યપણે,
ક્ષાયક સમક્રિતિ, યથાર્થ ચારિત્ર, પં-
કિત વીર્ય, શુકલ ધ્યાન, કેવળ જ્ઞાન
કેવળ દર્શન, ભવ્ય સિદ્ધિ, પરમ
શુકલ લેશ્યા, ચરમ સ્તરીરી, પર્યાપ્તા,
અપ્રમાદી, અવેદી, અકપાયી, નિઝાંથી,
જઘન્ય બે હાથની, અને ઉત્કૃષ્ટી
૫૦૦ ધનુષ્યની અવધેણાવાળો; જઘ-
ન્ય નવ વર્ષિનો, ઉત્કૃષ્ટો ક્રોડ પૂર્વના
આયુષ્યવાળો જીવ કર્મ ભૂમિનો હોય
તેમાંથી મોક્ષ જાય.

ઉપદેશી સ્તવન.

સજ્જ ધરખાર સાડું, મિથ્યા કંડેછે માડું માડું;
તેમાં નથી કશું તાડું રે, પામર પ્રાણી
ચેતતો ચેતાવું તને રે પામર પ્રાણી ૧
તારે હાથ વવરાશે, તેટલુંજ તારું થાસે;
ખીજું તો ખીજને જાસે રે, પામર પ્રાણી ૨
માંખીજોએ મધ કીધું, નખાધું નહાન દીધું;
લૂંટનારે લૂંટી લીધું રે પામર પ્રાણી— ૩
ખંખેરીને હાથ ખાલી, ઓચિંતાનું જવુંચાલી;
કરે માયા કૂટ ખાલી રે, પામર પ્રાણી— ૪
સાહુકારીમાં સવાયો, લાખોપતિ તુંલખાયો
કહે સાચું શુંકમાયો રે, પામર પ્રાણી— ૫

આવં તારી સાથે એવો, કમાયો તું માલકેવાં;
અવેજ તપાસ તેવોરે, પામર પ્રાણી— ૬

ખોળામાંથી ધન ખોયું, ધુળથી કપાળ ધોયું;
જાણપણ તાર જોયુંરે, પામર પ્રાણી— ૭

હજી હાથમાં છે જાણ, કરતું પ્રભુને રાજ;
તારી મુડી થાશે તાજરે, પામર પ્રાણી— ૮

મનનો વિચાર તારો, મનમાં રહી જનારો;
વળતી નઆવે વારોરે, પામર પ્રાણી— ૯

નિસર્યો જ્યાં શરીરથી, પછી તું માલીકનથી;
દતપતે કહ્યું કશીરે, પામર પ્રાણી— ૧૦

“ પાનીમેં મીન પીયામી

માએ સુન સુન આવતી હાંસી ॥ પાની ॥

આતમ જ્ઞાન વિના નર ભટકે

ક્યાં મથુરા ક્યાં કાશી ” ॥ પાની ॥

